

Не так давно презентував я в Кременецькій міській бібліотеці імені Юліуша Словацького свій роман «Шестиднев...». І один чоловік (судячи з усього, дуже патріотично налаштований) запитав мене, чому, пишучи про події на українських землях, що відбувалися в XVI–XVII століттях, я вживаю термін Русь, а не Україна. Ось, мовляв, навіть радянський письменник Петро Панч назвав свій роман, де описуються приблизно ті самі часи, «Гомоніла Україна». Довелося пояснювати, що Русь – український етнонім. І що в XVI, XVII століттях і навіть пізніше українці іменували себе Руссю, русинами.

Для чого я навів цей приклад? На жаль, в Україні (я вже не кажу про закордоння) немає розуміння того, що Русь – це наша питома українська назва. Немає такого розуміння (і це закономірно) в Росії. Для росіян таке визнати – смерті подібно. Це, вважайте, втратити величезний пласт своєї культури. І не тільки культури.

Дозволю навести собі уривок із незаслужено забутого роману Галини Журби «Революція йде...», де точно й колоритно описані події 1917 року в Україні. Отож, відбувається «конструктивна» дискусія між простим росіянином і такими ж простими українськими селянами:

«– Да ти ль не такой же руській? – зарепетував збентежено Зєвакін. – Не адін православний народ? Не адна-ль православная вера?»

□

– Та відчепися! Зроду не був кацапом і не буду ніколи.

□

Мов відмахуючись від мухи, Григір весело позирав по людях...

□

Зєвакін з оскалом зубів:

□

– Полна, брат, дурака валять. Велікарос, малорос – народ адін, всьо равно православний, в адного Бога веруєт.

□

– Таке сказав! Ніби хто у Бога вірить – той руській? – вмішується Петро. – Як ось Серби, Болгари також православні, а проте ж не руські...

□

– Так єнта Серби, а ти Маларос, значить, русській і кришка» [1].

Але що з простих людей візьмеш? Вони ледь читати й писати вміють. Де їм розібратися

в таких заплутаних етнічних питаннях.

Однак, виявляється, вчені росіяни міркують не краще за маловченого Зєвакіна. Візьмемо хоча б «совість» сучасної Росії Олександра Солженіцина. Ось його слова: *«И никакие их проклятия (себто українських націоналістів – П. К.) не отвратят наших сердец от святого Киева, источника и самих великороссов, – Киева, где и сегодня неистребимо звучит русская речь, и не замолкнет. Будем сохранять теплое чувство единого треславянского народа...»*

[2].

Оцініть хоча б перл про «єдиний треславянський народ». Майже те саме, що в Зєвакіна: «значить, російській і кришка».

Люблять наші «старші брати» спекулювати: мовляв, «Киев – мать городов русских». Навіть не задумуються над тим, в якому сенсі була вжита ця фраза.

Але не Києвом єдиним марять вони. Згадуваний Солженіцин не проти «відтяпати» від України десяток «обширных русских областей» з великими культурними традиціями; навіть (сердолюбивий!) плаче над долею русинів Закарпаття. Ніби Закарпаття – це теж російська земля.

Чомусь на гадку приходять слова відомого славіста Александра Брікнера: *«Виплеканий монгольськими ханами примітивний народ із мізерним, орієнтального характеру культурним надбанням раптом перетворився на старовинний, з багатющою культурною спадщиною європейський народ»*

[3].

Але подякуймо Солженіцину. Він хоч визнає Україну. А ось православні батюшки, що служать під омофором «патріарха всея Русі», здається, визнати цього не хочуть.

Наведу один кумедний випадок зі свого життя. Кілька років тому їхав у маршрутці з одним дуже канонічним православним. Йому хотілося побесідувати. Й він спочатку розтікся мислю по дереву стосовно того, що, мовляв, добре було б відмовитися від благ цивілізації, світити лучиною, їздити на конях і т. д. і т. п. Коли вималював цю грандіозну утопію, я його запитав, чому він їде в маршрутці, а не на коні. Канонічний православний знітився. Сказав, що подумає і дасть відповідь наступного разу.

Після цього завів мову про інше. Просвітив, що ніякої України немає, є лише Русь, а ту Україну вигадав жид Грушевський. Я поцікавився, як звучить прізвище «патріарха всея Русі» і якої він національності. Тоді цим патріархом якраз Алексій був, що мав зовсім не слов'янське прізвище; та й прізвище теперішнього патріарха щось теж не дуже слов'янщиною пахне. Побачивши, як кажуть істинно рускіє люди, що він попав «у просак», цей канонічний православний знайшов все таки вихід. Відповів: «Але ж Ісус Христос теж був жидом». Що тут скажеш?

Потім я з'ясував: мій сусід по маршрутці набрався такої «мудрості» в Межирицькому

монастирі, що біля Острога. Ось якою духовною поживою годують наш народ православний канонічні батюшки! Зайдіть у «кніжну лавку» при будь-якому «каноніческому» монастирі і побачите, яке там чтиво пропонують.

І не думайте, що це проходить безслідно. Як бачимо, терміном Русь і далі успішно спекулюють. Прикладів несть числа.

Оскільки вже згадали про Михайла Грушевського, то він свого часу висловився в тому сенсі, що ми, українці, є народом, у якого вкрали назву. Правда, якщо точніше: ми дозволили вкрасти в себе цю назву, спочатку покірно згодилися на Малоросію, а потім, загнані в куток, аби відмежуватися від росіян, прибрали назву – Україна.

Як відомо, Грушевський далеко не випадково назвав свою фундаментальну працю «Історія України-Руси». Для нього, людини, яка скрупульозно вивчала історичні документи, Україна й Русь були синонімами. Вчений чудово знав, що до XVIII століття Руссю переважно іменували українські етнічні території, у той час як для ідентифікації предків білорусів використовували терміни Литва, литвини, а для предків росіян – Московія, московіти.

На жаль, в Україні ці питання часто сором'язливо замовчуються. Певно, щоб не дратувати «старшого брата»?

-
1. Журба Г. Революція йде... // Погорина. – Рівне, 2010. – № 14/15. – С. 156.
 2. Солженицын А. Россия в обвале. – М., 2009. – С. 81–82.
 3. Br?kner A. Geschichte Russlands. – Gotha, 1896. – В. 1. – S. 250.

Петро Кралюк – проректор Острозької академії, <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24253803.html>